

УДК 821.111'2'367.622/.625'37'42:821(410)“17/19”[045]
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/20>

Горченко О. А.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглянуто лексико-семантичний склад індивідуально-авторської картини світу на основі британського художнього дискурсу. Проаналізовано основні теоретичні методи і класифікації у працях дослідників цієї тематики. Опрацьовано наукові праці щодо теоретичної частини опису семантичного простору. Вибрано нейтральні твори британських авторів із метою отримання точніших статистичних результатів для епохи XVIII–XXI століть для моделювання авторської картини світу. Поділено лексико-граматичні групи (далі – ЛГК) дієслів, іменників, прикметників, прислівників на лексико-семантичні класи та створено власні класифікації на базі лексики досліджуваних творів. За критерієм частотності вживання виокремлено основні ЛСК дієслів, іменників, прикметників, прислівників британського художнього дискурсу XVIII–XXI століть. Класифіковано та розглянуто 25 ЛСК дієслів, 33 ЛСК іменників, 26 ЛСК прикметників, 6 ЛСК прислівників. Виділено домінуючі ЛСК дієслів у британському художньому дискурсі: «фізіологічна/фізична дія», «буття/існування», «комунікація/спілкування/інтернет», «рух/спортивна діяльність», «розумово-ментальна дія», «модальність», «емоційно-психічний стан», «ставлення/відносини»; ЛСК іменників: «ментальна сфера», «фізіологічні особливості людини», «професія/звання/титул», «час», «приміщення/простір/предмети», «спілкування/комунікація», «частини тіла», «емоційно-чуттєва сфера»; ЛСК прикметників: «опис предмета/простору/матеріалу», «позитивна/негативна ознака предмета», «опис кількості/ваги», «опис комунікативно-соціального простору», «опис фізіологічного розвитку/потреб», «опис схожості/приналежності»; ЛСК прислівників «часу», «способу дії», «місця/напряму», «повтору/частотності».

Ключові слова: семантичний простір, індивідуально-авторська картина світу, художній дискурс, лексико-семантичний клас, лексико-граматична група, кількісні дані.

Постановка проблеми. Дослідження семантичного простору нерозривно пов'язане із системами структуризації лексики як із граматичного, так і з семантичного аспектів в індивідуально-авторській картині світу. Існує безліч дискусійних теорій і підходів до опису авторської картини світу. Нами опрацьовано останні дослідження у цій науковій галузі щодо теоретичної частини опису семантичного простору. У практичній частині вибрано нейтральні твори британських авторів для отримання достовірних статистичних результатів для епохи XVIII–XX століть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянуто та проаналізовано праці таких дослідників, як А. Вежбицька, Н. Г. Єсипенко, Ю. І. Головащенко, М. В. Ковалюк, Л. Мунтян. У кожного науковця виділено і досліджено різні методи і підходи щодо класифікацій, що стало основою нашої розробленої сітки лексико-семантичних класів іменників, прикметників, дієслів і прислівників.

Постановка завдання. Метою статті є побудова семантичного простору за допомогою дослі-

дження лексико-семантичних класів іменників, прикметників, дієслів та прислівників у британському художньому дискурсі. Застосовано статистичні дані досліджуваних творів та створено порівняльний аналіз на основі частотності вживання даних лексико-семантичних класів.

Виклад основного матеріалу. Основою нашого дослідження є лексико-семантичні класи (далі – ЛСК) дієслів, іменників, прикметників, прислівників. З метою доцільної і повної класифікації даних ЛСК нами проаналізовано та зроблено порівняльний аналіз різних підходів, на основі яких змодельовано власні класифікації [9–13]. Отримано такі вихідні дані: 25 ЛСК дієслів, 33 ЛСК іменників, 26 ЛСК прикметників, 6 ЛСК прислівників. Спираючись на фактичне вживання ЛСК дієслів у британському художньому дискурсі, поділяємо їх на 25 ЛСК:

1. Комунікація/спілкування/Інтернет.
2. Рух/спортивна діяльність.
3. Розумово-ментальна дія.
4. Фізіологічна/фізична дія.

5. Емоційно-психічний стан.
 6. Ставлення/відносини.
 7. Буття/існування.
 8. Пошук/розвиток.
 9. Церковно-релігійна діяльність.
 10. Дії природних явищ/рослин/тварин.
 11. Модальність.
 12. Зміна стану.
 13. Звукові/світлові ефекти.
 14. Розташування.
 15. Освітня діяльність.
 16. Початок/кінець дії.
 17. Переміщення в просторі.
 18. Наповнення/спустошення простору.
 19. Фіксація.
 20. Політична/юридична діяльність.
 21. Фінансова/економічна діяльність.
 22. Дозвілля/мистецтво/театр.
 23. Службова діяльність/послуги.
 24. Організаційні дії.
 25. Медична/косметична діяльність.
- За статистичними даними досліджуваних творів нами виділено 33 ЛСК іменників:
1. Національна символіка/етнічна приналежність.
 2. Фізична діяльність/спорт.
 3. Світлові/звукові явища.
 4. Емоційно-чуттєва сфера.
 5. Частина тіла.
 6. Рух/переміщення.
 7. Економіко-правова сфера / грошові одиниці.
 8. Приміщення/простір/предмети.
 9. Індустрія/інструменти/енергетика.
 10. Характер особистості.
 11. Тваринний/рослинний світ.
 12. Фізіологічні особливості людини.
 13. Існування/перебування.
 14. Міра/кількість/вимір.
 15. Засоби зв'язку/телекомунікації.
 16. Медицина/косметологія.
 17. Спілкування/комунікація.
 18. Продуктивна/деструктивна діяльність.
 19. Документообіг.
 20. Час.
 21. Природні явища/стихії/об'єкти.
 22. Освітньо-культурний простір.
 23. Церква/релігія.
 24. Професійна/службова діяльність.
 25. Мистецтво.
 26. Будівлі.
 27. Професії/звання/титул.
 28. Їжа/кулінарія.
 29. Зовнішність/гардероб.
 30. Сім'я/родина.
 31. Ментальна сфера.
 32. Адміністративні/територіальні одиниці.
 33. Транспорт/інфраструктура.
- Серед ЛСК прикметників описано за 26 ЛСК, які є основою британського художнього дискурсу.
1. Позитивна/негативна ознака предмета.
 2. Опис негативних/позитивних емоцій.
 3. Рухово-просторовий опис.
 4. Опис модальності.
 5. Часові ознаки.
 6. Опис фізіологічного розвитку/потреб.
 7. Ознаки характеру особи.
 8. Опис зміни стану.
 9. Опис комунікативно-соціального простору.
 10. Опис освітньо-культурної сфери.
 11. Опис кількості/ваги.
 12. Опис зовнішності.
 13. Опис звукових/світлових явищ.
 14. Опис предмета/простору/матеріалу.
 15. Опис продуктивної/деструктивної дії.
 16. Опис кольору.
 17. Опис економічно-правових відносин.
 18. Опис церковної сфери.
 19. Опис природних явищ.
 20. Опис професійної діяльності.
 21. Опис національно-територіальних ознак.
 22. Опис ментально-розумових здібностей.
 23. Опис рятувальної/медичної сфери.
 24. Опис їжі.
 25. Опис тривалості/последовності дії.
 26. Опис схожості/приналежності.
- ЛСК прислівників займає лише 6 ЛСК.
- 1) способу дії;
 - 2) причини/наслідку;
 - 3) повтору/частотності;
 - 4) часу;
 - 5) міри/кількості;
 - 6) місця/напряму.
- Такі ЛСК дієслів у британському художньому дискурсі є домінуючими в більшості авторів досліджуваних творів: «фізіологічна/фізична дія» (4596), «буття/існування» 7481, «комунікація/спілкування/Інтернет» (3518), «рух/спортивна діяльність» (2492), «розумово-ментальна дія» (2366), «модальність» (1945), «емоційно-психічний стан» (1391), «ставлення/відносини» (1361) [1–8].
- Натомість серед ЛСК іменників варіюють такі категорії ЛСК: «ментальна сфера» (3042), «фізіологічні особливості людини» (2566), «професія/звання/титул» (1955), «час» (1881), «приміщення/простір/предмети» (1869), «спілкування/комунікація» (1653), «частини тіла» (1608), «емоційно-чуттєва сфера» (1507) [1–8].

Структуризація частотності ЛСК прикметників містить дещо зміни категорії ЛСК, на відміну від іменників: «опис предмета/простору/матеріалу» (1192), «позитивна/негативна ознака предмета» (1168), «опис кількості/ваги» (1161), «опис комунікативно-соціального простору» (1026), «опис фізіологічного розвитку/потреб» (683), «опис схожості/приналежності» (635) [1–8].

ЛСК прислівників є найменш вживані й ідентичні практично у всіх авторів, розглянутих у науковому доробку: «часу» (1647), «способу дії» (2719), «місця/напряму» (556), «повтору/частотності» (513) [1–8].

Яскравими прикладами є такі уривки з вибраних нами творів: I considered it a narrative of facts, and discovered in it a vein of interest deeper than what I found in fairy tales: for as to the elves, having sought them in vain among foxglove leaves and bells, under mushrooms and beneath the ground-ivy mantling old wall-nooks, I had at length made up} my mind to the sad truth, that they were all gone out of England to some savage country where the woods were wilder} and thicker, and the population more scant; whereas, Lilliput and Brobdnag being, in my creed, solid parts of the earth's surface, I doubted not that I might one day, by taking a long voyage, see with my own eyes the little fields, houses, and trees, the diminutive people, the tiny cows, sheep, and birds of the one realm; and the corn-fields forest-high, the mighty mastiffs}, the monster cats, the tower-like men and women, of the other [2, c. 20].

“Ah! my dear, as Perry says, where health is at stake, nothing else should be considered; and if one d is to travel, there is not much to choose between forty miles and an hundred. Better not move at all, better stay in London altogether than travel forty miles to get into a worse air. This is just what Perry said. It seemed to him a very ill-judged measure”. Emma's attempts to stop her father had been vain; and when he had reached such a point as this, she could not wonder at her brother-in-law's breaking out [3, c. 82].

And who among the company at Monseigneur's reception in that seventeen hundred and eightieth year of our Lord, could possibly doubt, that a system rooted} in a frizzled hangman, powdered, gold-laced, pumped, and white-silk stockings, would see the very stars out! Monseigneur having eased his four men of their burdens and taken his chocolate, caused the doors of the Holiest of Holiests to be thrown open, and issued forth. Then, what submission, what cringing and fawning, what servility, what abject humiliation! [1, c. 94].

In the meantime, Berenice's mother had arrived in Chicago, and both Berenice and Cowperwood,

in their different ways, made clear to her what had happened and how from now on they were all to be joined in this new and possibly troublesome relationship. Although at first, and in the presence of Berenice, Mrs. Carter did indulge in some tears – based principally on self-criticism of her past, which, as she truly enough insisted, was the real cause of her daughter's present course – nevertheless she was by no means so reduced as her quite unstable conscience at times made her believe. For, after all, she reflected, Cowperwood was a great man, and, as he himself now stated to her, Berenice would not only inherit a goodly portion of his estate, but if Aileen died, or granted him a divorce, he would most certainly marry her [4, c. 43].

She'd gone down and come back with a tray with the tea on it. But on the tray too, of course, though he hadn't noticed when she'd put it down on the floor on her side of the bed, must have been that letter, taken from her bag in the kitchen [5, c. 74].

His car was already pulled up to Marjorie's spindly fountain and a face at the double-glazed oriel window above the front door had registered his presence before the second thoughts overwhelmed him. He should have telephoned before arriving. The fiction that he was welcome to drop in at any time, because he was family, could only be maintained as long as he never took Marjorie at her word [6, p. 94].

When at last they came, it was together; seven or eight women, Caroline Clairmont, wife of the sign-maker, amongst them. A ninth, arriving somewhat behind the group, remained outside, her face almost touching the window, and I recognized the woman in the tartan coat [7, c. 34].

My first call of the day involves stopping outside one of these walls. There is a small green door in the wall and, next to it, a discreet keypad upon which, if you possess the secret knowledge, you can enter a five-digit code which admits you to this earthly paradise. I have been coming here every day for fourteen months but I have not yet been told the code [8, c. 243].

Висновки та пропозиції. Варто зазначити, що на основі статистичних даних і детальної наукової розвідки сутності дослідження семантичного простору нами розроблено, структуровано та проаналізовано чималу кількість ЛСК британського художнього дискурсу. Виділено домінантні та найменш частотні вживання цих ЛСК у вибраних творах зі статистичними показниками, а також наведено приклади вживання з уривків досліджених творів. Перспективним є подальше глибоке дослідження цих ЛСК у статистичному векторі безпосередньо автора твору індивідуально для моделювання мовної картини світу.

Список літератури:

1. Charles Dickens. *A Tale of Two Cities*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 330 p.
2. Charlotte Bronte. *Jane Eyre*. London : Createspace Independent Pub, 2010. Penguin Classics, 2001. 330 p.
3. Jane Austen. *Emma*. London : Wordsworth Editions, 2000 (Complete and Unabridged edition). 358 p.
4. Theodore Dreiser. *The Stoic*. London: Doubleday and Company, 1947. 310p.
5. Graham Swift. *Wish you were here*. London : Scribner UK, 2011. 352 p.
6. Helen Simonson. *Major Pettigrew's Last Stand*. London : Random House Trade, 2011. 384 p.
7. Joanne Harris. *Chocolat*. London : Black Swan, 2007. 384 p.
8. Jonathan Coe. *Number 11*. London : Viking, 2015. 368 p.
9. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / Пер. с англ., отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой. Москва : Русские словари, 1996. 416 с. ISBN 5-89216-002-5.
10. Головащенко Ю. Лексико-асоціативні групи в семантичному 00 просторі романів Джона Максвелла Кутзее. *Південний архів. Філологічні науки*. 2017. Вип. 66. С. 116–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2017_66_28
11. Єсипенко Н. Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Філологія*. 2012. Т. 15, № 2. С. 187–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_fil_2012_15_2_24
12. Ковалюк М. В. Лексико-семантичні класи супровідних іменників до лексеми-імені концепту LANGUAGE у британському публіцистичному дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 26(2). С. 36–39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_26%282%29_13
13. Мунтян Л. В. Семантичні класи дієслів в актуалізації концепту globalisation у науковому дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 42. С. 112–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_42_35

Horchenko O. A. LEXICO-SEMANTIC ASPECT OF AUTHOR'S PICTURE OF THE WORLD

The article considers the lexical and semantic composition of the individual author's picture of the world on the basis of British artistic discourse. The main theoretical methods and classifications in the works of researchers on this topic are analyzed. Scientific works on the theoretical part of the description of semantic space are processed. Neutral works by British authors are selected to obtain more accurate statistical results for the era of XVIII–XXI centuries to model the author's picture of the world. The lexico-grammatical groups (LGK) of verbs, nouns, adjectives, adverbs are divided into lexico-semantic classes and own classifications are created on the basis of the vocabulary of the studied works. According to the criteria of frequency, the main LSK verbs, nouns, adjectives, adverbs of the British artistic discourse of the XVIII–XXI centuries are distinguished. 25 LSK verbs, 33 LSK nouns, 26 LSK adjectives, 6 LSK adverbs were classified and considered. The dominant LSK of verbs in British artistic discourse: "physiological / physical action", "being / existence", "communication / internet", "movement / sports activity", "mental action", "modality", "emotional-mental state", "attitude / relationship"; LSK nouns: "mental sphere", "physiological features of human", "profession/title", "time", "room/space/objects", "communication", "bodyparts", "emotional-sensorysphere"; LSK adjectives: "description of the object / space / material", "positive / negative feature of the object", "description of quantity / weight", "description of communicative and social space", "description of physiological development / needs, description of similarity / affiliation"; LSK adverbs "time", "mode of action", "place / direction", "repetition / frequency".

Key words: semantic space, individual-author's picture of the world, artistic discourse, lexical-semantic class, lexico-grammatical group, quantitative data.